

'ארץ-גושן' גטו יהודי או 'עיר הבירה'?

רעיון לפרשת ויגש תשפ"ד, נערך ע"י הרב מרדכי פרקש, בעלוויו וואשינגטאן

'ברינוואה' היא עיירת פרוור של פריז, בקרבה שוכנת זה קרוב לשמונים שנה אחת הישיבות המרכזיות של ישיבת 'תומכי תמימים – ליובאוויטש', בחודש כסלו שנת תשל"ז היתה זקנתי (מצד אשתי, מרת מרים וויס ע"ה) ביחידות אצל הרבי, בין הדברים התעניין הרבי אודות בנה (כיום שליח הרבי בשערמאן הוקס, קליפורניה – הרב משה אהרן צבי שיחי) שלמד אז בישיבה שם, אך מסתדר שם, וענתה 'הוא מאוד אוהב את הישיבה אבל אינו אוהב את 'פאריז', 'ער גלייכט נישט פאריז', בביטוי זה היא התכוונה לומר שבנה אכן אוהב את הרוחניות של הישיבה, אבל אינו מסתדר עם התחום הגשמי שכינתה בשם 'פאריז', הרבי הגיב בהתאם ללשונה - 'אינני מבין, יש מדינה ושמה צרפת, בצרפת יש 'הויפשטאט' - עיר הבירה - ושמה ברינוואה, ליד עיר הבירה ישנה עיירה קטנה שנקראת פאריז, הוא בעיר הבירה ומה יש לו עם כפרים קטנים....!?'

א בפרשת השבוע אנו לומדים על ירידתם של בני ישראל לארץ מצרים והתיישבותם בה, המקום שבו השתכנו יעקב ובניו נקרא 'ארץ גושן'.

'ארץ גושן' נזכרת בתורה לראשונה בתוך דברי יוסף לאחיו - טרם חזרתם ארצה במטרה להביא את אביהם למצרים – שיודיעו לאביהם יעקב, כי ייעד להם למגורים את ארץ גושן, הסמוכה למקום מושבו, והמקום כבר מוכן לקבלם. ובלשון הפסוק (בראשית מה, ט-י): 'מֵהָרֹדְדָן וְעַלֹּא אֶל־אָבִי וְאֶמְרָתֶם אֵלָיו כֹּה אָמַר בְּנֵי יוֹסֵף אֲלֵהִים לְאֲדֹנָי לְכֹל־מִצְרָיִם, רַדְּהָ אֵלַי אֶל־תַּעֲמֹד: וַיִּשְׁבֹּת בְּאֶרֶץ־גֹּשֶׁן וְהָיִיתָ קְרוֹב אֵלַי וּבְנֵי וּבְנֵי וְצִאֲנֶךָ וּבְקִרְיָךָ וְכָל־אֶשְׁרֶיךָ'.

הטעם שמציע את ארץ גושן דוקא, ביארו המפרשים, שיוסף ידע שיעקב לא יסכים להשתכן בארץ מצרים, ובלשון הרמב"ן: 'היה יוסף יודע באביו שלא ירצה לעמוד בארץ מצרים אשר שם הבירה למלכות, על כן שלח לו מעתה כי בארץ גושן יושיבנו'.

רבינו בחיי (מז, כז) כותב: 'עיר גושן קרובה למצרים, ומפני שהיו שנים עשר בניו הגונים ונכבדים כל אחד מהם לפני מלכים יתיצב, לכך רצה יעקב להתיישב בארץ גושן ולא במצרים ממש אשר שם המלכות, לבל יעשו מהם גזברים ושלטונים'.

בהמשך, יעקב שולח את יהודה לגושן כדי להכשיר את המקום לפני הגעתו עם משפחתו, 'ואת־יהודה שלח לפניו אל־יוסף להורות לפניו גֹּשֶׁן וַיָּבֹאוּ אֶרְצָה גֹּשֶׁן' (מו, כח). בפירוש המילה 'להורות' ישנם ב' פירושים: א. להכין את מקום הדירה ואת דרכי ההגעה לשם, ב. מלשון 'הוראה', היינו לייסד שם ישיבה לפני הגעת המשפחה, ובלשון רש"י: 'פְּתָרוֹמוֹ, לְפָנֹת לֹא מְקוֹם, וְלִהְיוֹת הַיָּאָר וַיִּשְׁבּוּ בָּהּ, וּמִדְרַשׁ אֲגָדָה לְהוֹרוֹת לְפָנָיו – לְתַקֵּן לוֹ בֵּית תַּלְמוּד שְׁמִשָּׁם תֵּצֵא הוֹרָאָה'.

למעשה, 'גושן' היה גם מקום המפגש המרגש בין יוסף לאביו יעקב אחרי עשרים ושתיים שנה קשים של פירוד והתנתקות, ובלשון הפסוק (מו, כט) 'וַיֵּאָסֶר יוֹסֵף מִרְכָּבָתוֹ וַיַּעַל לְקִרְיַת־שֶׁטְרָאֵל אָבִיו גֹּשֶׁן וַיֵּרָא אֵלָיו וַיִּפֹּל עַל־צוּאָרָיו וַיִּבֶךְ עַל־צוּאָרָיו עוֹד'.

עם הגעתם מצרימה יוסף מבקש מאביו ומאחיו כי יאמרו לפרעה שהם חפצים להשתכן בגושן, כיוון שהם רועי צאן, מלאכה שנחשבה כתועבה בעיני המצרים, 'וְאֶמְרָתֶם אֲנֹשִׁי מִקְנֵה הַיּוֹ עַבְדִּיךָ מִנְעוּרָיו וְעַד־עֵתָה גַם־אֲנַחְנוּ גַם־אֲבֹתֵינוּ בַּעֲבוּר תִּשְׁבּוּ בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן כִּי־תֹעֲבֹת מִצְרָיִם כָּל־רְעֵה צֹאן'

(מו, לד) ומפרש רש"י - 'בעבור תשבו בארץ גשן: והיא צריכה לכם שְהִיא אֶרֶץ מְרֻעָה, וְכִשְׁתֵּאמְרוּ לוֹ שְׂאִין אַתֶּם בְּקִיָּאִין בְּמִלְאָכָה אַחֲרַת, יִרְחִיקְכֶם מֵעָלָיו וַיִּוְשִׁיבְכֶם שָׁם'.

ואכן בפגישתם עם פרעה, האחים מציגים את בקשתם (מז, ד), ופרעה אומר ליוסף (מז, ו) 'אֶרֶץ מִצְרָיִם לְפָנֶיךָ הִוא בְּמִיטֵב הָאָרֶץ הַזֶּה אֶת־אֲבִיךָ יֹשֵׁב אֶת־אֲחִיךָ יֹשְׁבוּ בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן וְאִם־יִדְעַת וַיִּשְׁבֹּם אֲנִישֵׁי־חַיִל וְשִׁמְתֶם שְׂגִיר מִקְנֵה עַל־אֲשֶׁר־לִי'. (בעל הטורים מציין שהמילים 'מיטב הארץ' הם בגימטריה 'גושן') ויוסף מקיים ציוויו 'וַיֹּשֶׁב יוֹסֵף אֶת־אֲבִיו וְאֶת־אֲחָיו וַיִּתֵּן לָהֶם אַחְזָה בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם בְּמִיטֵב הָאָרֶץ בְּאֶרֶץ רַעְמֶסֶס כְּאֲשֶׁר צָנָה פְּרֹעֹה' (מז, יא) וברש"י 'רעמסס. מאַרְץ גֹּשֶׁן הִיא הַיִּינוּ חֵלֶק מֵאֶרֶץ גּוֹשֶׁן'.

הפסוק האחרון בפרשה מתואר 'וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן וַיֵּאחֲזֶזוּ בָּהּ וַיִּפְרּוּ וַיִּרְבּוּ מְאֹד'. ורש"י מפרש 'וישב ישראל בארץ מצרים: 'והיכן? בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן שְׁהִיא מְאֶרֶץ מִצְרָיִם', היינו, לא שישבו בשתי ארצות אלו בארץ מצרים ואלו בארץ גושן, אלא הכתוב בא להדגיש שארץ גושן הוא חלק בלתי נפרד מארץ מצרים. ובהמשך מפרש 'ויאחזו בה: לְשׁוֹן אַחְזָה'. מאוחר יותר, בפרק החותם את ספר בראשית מוזכר כי לאחר הסתלקותו של יעקב אבינו, עלו יוסף וכל בית יוסף לארץ ישראל כדי לקבורו, ו"רַק טַפְּסִים וְצִאֲנָם וּבְקֶרֶם עָזְבוּ בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן" (שם נ, ז-ח). בספר שמות אנו מוצאים כי בני ישראל גרו בארץ גושן בזמן עשרת המכות (שמות ח, יח; ט, כו).

ב מכל הרקע שצויין לעיל נראה שגלות מצרים התרחשה בחלק מסוים ומיוחד בארץ מצרים היא 'ארץ גושן'. וכבר מתחילת ירידת השבטים למצרים יוסף מסמן את המטרה של מקום הישוב – ארץ גושן. השאלה היא, מה כל-כך מיוחד בחבל ארץ זו שמניע את יוסף ויעקב עם השבטים לחתור להתיישב דווקא בה?

לפי הפשט ניתן לומר, בהיות ארץ גושן מרוחקת מעט מההתיישבות המצרית העיקרית, ואינה ממוקמת בלב מצרים, ראו בכך השבטים הזדמנות נאותה שמצד אחד יגורו במצרים, אך גם יוכלו להתרחק לא להתערבב עם המצרים וכך לשמור על צביונם המיוחד.

כך פירש הרלב"ג (מו, לד) את אחת הסיבות להתיישבות בגושן, וז"ל: 'הנה סבב יוסף ישובו בארץ גושן לסבות ארבע. הא' מפני שהיא ארץ מרעה והיא נאותה להם, והשנית מפני היותה במיטב הארץ. והשלישית כי לא רצה שיהיו מפוזרים בארץ מצרים והושיבם מפני זה שם בכפר קטן שהיה במיטב ארץ גושן והיא רעמסס... והרביעית שאם היו ישראל מעורבים עם המצרים היו במעט מהזמן מתגאלים במנהגיהם הפחותים, ולזה בחר יוסף שישבו במקום אחד בלתי מעורבים עם המצריים'.

והנה, בפירוש 'דעת זקנים מבעלי התוספות' מבאר את המילים 'ויעל לקראת ישראל'. ומפרש: 'דבר אחר, לכך נאמר 'ויעל' לפי שארץ גשן גבוהה מארץ מצרים, לפי שהיא עומדת בגבול ארץ ישראל שנאמר (יהושע טו, נא) 'גשן וחולון וגילה'. ולפי שהלך יהודה בשביל אביו אצל יוסף להורות לפניו גשנה, זכה ונפלה בחלקו, וגשן נתן פרעה לשרה אמנו, ולכך בחרו בה ישראל ונפלה בחלקם ולא ערערו בה מצרים'

[דעת בעלי התוספות הוא, ש'גושן' הנזכר בספר יהושע בגבולות ארץ ישראל, היא אותה 'גושן' שבני ישראל גרו במצרים והיא הפכה אח"כ לחלק מארץ ישראל, והוא הכתוב בספר יהושע (יא, טז) 'וַיִּקַּח יְהוֹשֻׁעַ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ הַזֹּאת הַהָר וְאֶת־כָּל־הַנְּגֹב וְאֶת־כָּל־הָאָרֶץ הַגֹּשֶׁן וְאֶת־הַשְּׁפֵלָה וְאֶת־הָעֲרֵבָה וְאֶת־הַר יִשְׂרָאֵל וְשְׁפֵלָתָהּ', וכן מפרש הרד"ק שם בשם המדרש 'ובדרש אומר, כי היה גשן של ארץ מצרים, והיא נבלעת בתוך ערי ישראל', אבל מביא 'יש-אומרים' שאינו מארץ מצרים, וכן הוא בפירוש הטור הארוך שכותב: 'י"מ כי זו הוא גושן האמורה בספר יהושע ולפי שארץ ישראל גבוהה

מכל ארצות אמר ויעל. ויותר נכון לפרש כי הוא מארץ מצרים כפשטיה דקרא, והיתה גבוהה מארץ מצרים']

ואכן במקורות מדרשיים מציינים שארץ גושן ניתנה לשרה אמנו על ידי פרעה בתור שטר כתובה, ומשום כך התיישבו יעקב ובניו בחבל ארץ זו עם בואם למצרים, ובו הוסיפו ישראל להתגורר עד ליציאתם ממצרים.

הדבר מוזכר לראשונה ב"פרקי רבי אליעזר" (פרק כו) משמו של התנא רבי יהושע בן קרחא: 'רבי יהושע בן קרחא אומר באותה הלילה שנלקחה שרה אמנו ליל יום טוב הפסח היה, והביא הקב"ה על פרעה ועל ביתו נגעים גדולים, להודיע שכך הוא עתיד להכות את עם ארצו.. מאהבתו אותה כתב לה בשטר כתובתה כל ממונו בין כסף בין זהב בין עבדים וקרקות, וכתב לה את ארץ גושן לאחוזתה, לפיכך ישבו בני ישראל בארץ גושן בארץ שרה אמם, וכתב לה את הגר בתו מפלגשו שפחה'...

התפיסה לפיה ארץ גושן היא מתנת פרעה לשרה מוצאת את ביטויה במקורות מדרשיים אחדים נוספים. כך ב"בראשית רבתי" (עמ' 214), מיסודו של רבי משה הדרשן, "ועתה ישבו נא עבדיך" וגו' (בראשית מז, ד). מפני מה יעקב אבינו ובניו מחבבין ארץ גושן, לפי שפרעה נתנה לשרה בכתובתה כשלקחה והיו רוצים להחזיק בכתובת זקנתם, ולפי שהחזיקו בני ישראל ממצרים כשנכנסו לארץ ישבו בה ולא ערערו עליהם מצרים ויירשה בני יהודה, הא-דכתיב "וְגִשֵּׁן וְחֶלְוֵן" (יהושע טו, נא), ומקשרים בין ארץ גושן שבה ישבו ישראל במצרים, ובין העיר גושן המוזכרת בספר יהושע כאחת מערי שבט יהודה, שטח שנכבש בידי יהושע (י, מא; יא, טז).

במדרש הגדול (לר' דוד העדני, מגדולי חכמי תימן) מוזכרים שני הטעמים מדוע יוסף חפץ שישראל יתיישבו במקום זה, א. כדי שיהיו נבדלים מן המצרים, ב. להתיישב באחוזת שרה אמנו, ובלשונו: 'ואמרתם אנשי מקנה' (בראשית מו, לד) ביקש יוסף לאחיו ארץ גושן כדי שלא יתערבו עם המצרים ומפני שהיא מקום מקנה, ועוד שהיא ירושת אמם שרה שכבר נתנה לה פרעה בשעה שלקחה וכתבה לה בכתב עולם'. וארץ גושן נשארה לנחלה עבור בני ישראל לעולם בלי שהמצריים ילחמו עליה.

[להעיר מדבר מופלא שכותב ש"ך על התורה (לרבי מרדכי הכהן מצפת מתלמידי גורי האריז"ל), לאחר שמביא את דברי הרד"ק הנ"ל, כותב, שיש ארץ 'גושן' ו'גושנה' עם ה"א לבסוף, גושן הוא מארץ מצרים, אבל ארץ גושנה היא מארץ ישראל, שרצועה יוצאת מארץ ישראל לגושנה, ויעקב אבינו לא נכנס לאויר חוצה לארץ, כדי שלא להיטמא מאוירה של ארץ העמים, רק דר בארץ גושנה שהיא מארץ ישראל עיי"ש]

ג הרבי (בלקוטי שיחות חלק טו ויגש ד) מבאר שלפי הנ"ל מובן מדוע התורה מתארת את התיישבותם במצרים במילים: "וישב ישראל בארץ מצרים, בארץ גושן, ויֵאחֲזוּ בָהּ".

על המילים "ויֵאחֲזוּ בָהּ" מפרש רש"י שהוא מלשון "אחוזתה", על-פי פירוש זה הייתה התיישבותם של בני-ישראל במצרים מתוך תחושה של בעלות, כאילו הם יושבים בארצם ובאחוזתם. וגם מתיישב לשון 'אחוזתה' מלשון ירושה, כיון שבני ישראל יירשו את המקום משרה אמנו.

דומה לכך כותב האלשיך בפירושו 'תורת משה' (ריש פ' ויחי), לאחר שמביא את דברי המדרש אודות מסירת גושן לשרה, וכותב: ועל כן כח הטומאה אשר היה חופף עליה כעל כל ארץ מצרים, נסתלק ממנה ושרתה קדושה בה, על-דרך מאמרם ז"ל על הפסוק 'ויקם השדה', כי ע"י שקנאה אברהם [את שדה מערת המכפלה מעפרון] 'קימה היתה לו', ויתרון למקום ההוא, ועל-כן שלח כזאת אל אביו לאמר, אל תחוש אם אתה וזרעך תהיו מסתופפים תחת טומאת מצרים, כי הלא

'וישבת בארץ גושן', כי אין שם טומאה, ולא יעצרכם המקום מהאחז בקדושת שורשי נפשותיכם, וכן היה. (וראה גם 'נועם אלימלך' כאן).

אך פירוש זה דורש הסבר, איך ייתכן שבני-ישראל יחושו שארץ מצרים היא 'אחוזתם', והלוא הקב"ה הבטיח כי ארץ כנען תהיה ארץ ירושתם ולא מצרים? זאת ועוד: מטרתה של גלות מצרים הייתה לזכך את עם-ישראל כדי שיהיו ראויים לקבלת התורה, כיצד הושגה מטרה זו בשעה שבני-ישראל ישבו בארץ מצרים בתחושה שהם נמצאים ב'אחוזתם'?

ועוד יותר קשה להבין, איך נחשבת הירידה למצרים בבחינת גלות, שהוא חלק מגזרת ברית בין-הבתרים – "וגר יהיה זרעך בארץ לא-להם", והלוא זוהי ארצם ואחוזתם, ירושה משרה אימנו? ועם ישראל נאחזים בגושן כתושבים של ממש ולא גרים בלבד, וכיצד מתקיימת גזירת ברית בין הבתרים?

אלא - מסביר הרבי - אמנם ארץ גושן הייתה אחוזתם של בני-ישראל, אך לעומת קדושתה של ארץ-ישראל היא נחשבת "ארץ לא-להם", ובני-ישראל הצטערו על שנאלצו לעזוב את ארץ-ישראל, "ארץ אשר... עיני ה' אלוֹקֵיךְ בה", ולהתגורר בארץ מצרים, ואף שישבו באחוזתם ובנחלתם, אך סוף סוף ארץ גושן הוא חלק מארץ מצרים ולא מארץ כנען שהקב"ה נתן לבני ישראל, ולכן אף שמצד אחד הייתה זו אחוזתם, הרי בה-בשעה הייתה ישיבתם שם נחשבת כגלות, והרגישו שחיים בגושן בכפייה ועל-כורחם, כי מקומם האמיתי הוא דווקא בארץ ישראל, הרי בצער זה גופא יצאו ידי-חובת חלק משעבוד ומיצר של גלות מצרים.

אבל עדיין נשאלת השאלה, היות שברית בין הבתרים כללה גם את הגזירה 'ועבדום וענו אותם' איך התקיימה גזירה זו באותם שנים שבהם חיו בני ישראל בארץ גושן 'באחוזתם' ו'במיטב הארץ'.

מחדש הרבי ואומר, שלעמול ב'עבודה קשה' של לימוד התורה יוצאים ידי חובה 'עבודה קשה' שנגזר בגלות, ובלשונו (שם ס"ה) 'גם בהיותם בארץ גושן עברו בני ישראל (ופעלו בעינים של) גלות ושעבוד מצרים, על ידי יגיעתם בתורה ב'בית התלמוד' שיסדו יעקב ובניו'.

הדברים מיוסדים על דברי אדמוה"ז (תורה אור ריש פרשת שמות ומקורם בזהר) 'שכל פרטי העבודה של גלות מצרים- 'בעבודה קשה בחומר ובלבנים' קיימים גם באופן רוחני בעסק התורה, כדאיתא בזהר: 'בעבודה קשה זו קושיא, בחומר דא קל וחומר, ובלבנים דא ליבון הלכתא' וכו', ובשעה שאדם מישראל עוסק ועמל בעבודה הקשה דתורה, הרי הוא יוצא בזה ידי חובת 'עבודה קשה וגו'', דגלות מצרים, ואינו צריך לעשות זאת בגשמיות'.

למעשה כך התחילה גלות מצרים, הירידה הרוחנית מארץ-ישראל לארץ גושן היא שאפשרה אחר-כך את הגלות הקשה של שעבוד מצרים, אמנם בהתחלה התגוררו בני-ישראל בתחושה שזו אחוזתם, אבל לאחר שמתו יוסף ובני-דורו, ופטירת השבטים שהיו 'הוגים בתורה', והתחיל להישכח הצער של היותם 'בארץ לא להם', ובניהם כבר לא המשיכו במידת היגיעה הנדרשת, התחילו המצרים לשעבדם, עד שגם במובן הפשוט ביותר חשו בני-ישראל את המרירות של המיצר והגלות.

ד ויש להוסיף, על פי המסופר בלוח 'היום יום' י"ח טבת:

בהיות הצמח צדק ילד ולמד את הכתוב 'ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה', תרגם לו מורו - על פי פירוש בעל הטורים - שאת י"ז שנותיו המובחרות חי יעקב במצרים, יעקב אבינו האט געלעבט די זיבעצעהן בעסטע יאהרען אין מצרים, כשבא (הצ"צ) הביתה מהחדר שאל את זקנו

אדמו"ר הזקן: היתכן שיעקב אבינו בחיר האבות יהיו מבחר שנותיו חייו י"ז שנה שגר בארץ מצרים ערות הארץ?

ויענהו אדמוה"ז: כתיב 'ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה', ואיתא במדרש-מובא ברש"י - אמר רבי נחמיה להתקין לו בית תלמוד, שתהא שם תורה, ושיהיו השבטים הוגים בתורה, להורות לפניו גשנה, כשלומדים תורה מתקרבים אל השי"ת, ולכן היתה בחינת 'ויחי', גם במצרים.

והדברים מבוארים בלקו"ש (חלק י ויחי א) ששאלת הצ"צ היתה, הרי הירידה למצרים, מיצרים וגבולים ו'ערות הארץ' פועלים העלם והסתר בתכלית ושלימות העבודה, שהיא לצאת מהגבלות העולם, ומצד זה איך אפשר ששנות חייו ועבודתו של יעקב במצרים יהיו נקראים 'מבחר שנותיו'?

על זה היה מענה אדמוה"ז, שיעקב 'התקין לו בית תלמוד' במצרים, ועל ידי התורה הנה גם במצרים היה המצב באופן של 'ויחי' - געלעבט, כי על ידי לימוד התורה המגביה את אדם הלומד **למעלה** מכל מדידות והגבלות, אפשר להתעלות גם במצרים לבחינת 'ויחי' חיים אמיתיים. וראה שם הטעם, כי התורה מושרשת בעצמותו יתברך ולכן על ידי לימוד התורה אפשר להתעלות מכל מדידות והגבלות שלא יהיה נתון תחת ידי מצרים והגבולים דארץ מצרים עי"ש.

והנה הגמ' (ברכות ח ע"א) מספרת שאמרו ליה לר' יוחנן: איכא סבי [היש זקנים] בבבל. תמה ואמר: והלא "למען ירבו ימיכם וימי בניכם **על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם** לתת להם כימי השמים על הארץ" (דברים יא, כא) כתיב, ומשמע: אבל בחוצה לארץ — לא, ובזכות מה מאריכים אפוא ימים תושבי בבבל? כיון דאמרי ליה שבני-בבל מקדמי ומחשכי לבי כנישתא [משכימים ומעריבים לבית הכנסת], אמר: אם כן היינו דאהני להו [זהו שהועיל להם].

המרש"א (שם) מפרש ע"פ מה שאמרו חז"ל (מגילה כ"ט א') 'עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל שיקבעו בארץ ישראל', דאותן בתי כנסיות שבבבל גם הם יהיו מכלל ארץ ישראל שיקבעו שם לעתיד, 'והיינו טעמא דבי כנשתא דבבבל הוה ליה כאלו הם 'על האדמה' שהרי יקבע לעתיד שם בארץ ישראל'.

מבואר בזה, שאכן אפשר - גם בחוצה לארץ - לחיות על אדמת ארץ ישראל, ע"י-כך שעוסקים בתורה בבית כנסת ובית מדרש, וזהו מה שחוו בני ישראל בתקופה הראשונה בגושן, אף שהיו 'בארץ לא להם', הרי ה'בית תלמוד' שם היה בבחינת אדמת ארץ ישראל 'אחזתם', ויצאו ידי חובת שעבוד וגלות ביגיעתם בעיון והעמקה בלימוד התורה.

וההוראה ברורה, שגם במצב של גלות ומיצר ניתן להתעלות - על ידי לימוד התורה ביגיעה - להיות על אדמת ארץ הקודש, ולהתברך בברכת 'למען ירבו ימיכם וימי בניכם', אך כמו בגושן צריך לזכור שסוף סוף אין זה מקומנו ומצבנו האמיתי אלא צריכים את הגאולה בפועל ממש יחד עם משיח צדקנו שיוליכנו קוממיות לארצנו בקרוב ממש.

. הוספה: סיפורה של ישיבה בשם 'ישיבת גושן'

בתקופת מלחמת יום הכיפורים - לפני חמישים שנה - עם שוך הקרבות הקשים של מלחמת יום הכיפורים, כוננה הפסקת אש בין ישראל למצרים. צה"ל חצה את תעלת סואץ והגיע לק"מ ה-101 מקהיר ובבסיס העומק שהוקם במעבר לתעלה, במקום שנקרא פאיד, התרכזו כוחות רבים במשך כחצי שנה, עד הסכם הפרדת הכוחות, באותו זמן הוקמה ישיבה במקום ושמה בישראל - כלומר במצרים - "ישיבת גושן"

"בהתחלה חשבנו שאם ילמד בישיבה חייל אחד במשך יום אחד זה יהיה שווה, אך בפועל למדו בה אלפי חיילים במשך שלושה חודשים", השם נבחר שלא במקרה - בני ישראל התגוררו על פי

התורה ב"ארץ גושן" במצרים, ועל פי המדרש שלח יעקב את בניו לשם "לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא תורה", כלומר להקמת מקום רוחני במצרים. כעת, עם כיבוש השטח ראו היוזמים בהקמת הישיבה צעד סמלי וחשוב ביותר. "זו הייתה ישיבה לכל דבר, עם סדרי תפילה מדויקים, סדרי לימוד של עיון, בקיאות, שיעורי מוסר והלכה מכל הסוגים. בהתחלה היו לנו מעט מאוד ספרים, ואחר-כך ארגנו תרומה של ספריה ממשית והייתה לנו ספריה תורנית גדולה".

בפועל החלה הישיבה עם כיבוש המקום וביסוס הנוכחות היהודית על גדות תעלת סואץ. במשך כחצי שנה, עד פסח, למדו חיילים במוסד עם השם הסמלי, שהזכיר להם את עם ישראל במצרים. עם הסכם הפרדת הכוחות שנחתם עם מצרים לאחר המלחמה, פורקה הישיבה ותלמידיה, כמו הוריהם העתיקים, עברו את הים וחזרו לארץ ישראל.

[מצו"ב 'שם ושארית' לאותה ישיבה]

